

**YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKNING OLDINI OLISHDA
HUQUQIY TARBIYANING O'RNI VA AHAMIYATI**

*Andijon davlat pedagogika instituti
Ijtimoiy gumanitar va amaliy fanlar fakulteti
MIG 'MAXT' yo 'nalishi 2- bosqich talabasi
Tursunov JASURBEK RUSLAN O'G'LI*

ANNOTATSIYA : Maqolada yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy tarbiyaning o'rni va ahamiyati chuqur ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil etiladi. Xususan, jamiyat taraqqiyotida yoshlarning tutgan o'rni, ularning huquqiy ong va huquqiy madaniyat darajasi bilan bevosita bog'liqligi asoslab beriladi. Shuningdek, yoshlar o'rtasida sodir etilayotgan huquqbuzarliklarning asosiy sabablari — ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, ta'lim tizimidagi kamchiliklar hamda axborot makonidagi salbiy ta'sirlar kompleks ravishda ko'rib chiqiladi. Mazkur maqolada huquqiy tarbiyaning mazmuni, shakl va usullari, uning yoshlar ongiga ta'sir etish mexanizmlari ilmiy asosda yoritilib, huquqbuzarliklar profilaktikasida uning muhim omil ekanligi ochib beriladi. Shu bilan birga, ta'lim muassasalari, oila va jamiyat hamkorligida yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishning samarali yo'llari hamda zamonaviy yondashuvlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar : Huquqbuzarlik, huquqiy tarbiya, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, yoshlar, profilaktika, qonun ustuvorligi, javobgarlik .

Аннотация: В статье всесторонне анализируется роль и значение правового воспитания в профилактике правонарушений среди молодежи с научно-теоретической и практической точек зрения. В частности, обосновывается, что роль молодежи в развитии общества непосредственно связана с уровнем их правосознания и правовой культуры. Также комплексно рассматриваются основные причины правонарушений среди молодежи — социальная среда, семейное воспитание, недостатки в системе образования, а также негативное влияние информационного пространства.

В данной статье на научной основе раскрываются содержание правового воспитания, его формы и методы, а также механизмы воздействия на сознание молодежи, и показывается, что оно является важным фактором профилактики правонарушений. Наряду с этим анализируются эффективные пути и современные подходы к предупреждению правонарушений среди молодежи в условиях взаимодействия образовательных учреждений, семьи и общества.

Ключевые слова: Правонарушение, правовое воспитание, правосознание, правовая культура, молодежь, профилактика, верховенство закона, ответственность.

Abstract: This article provides a comprehensive scientific-theoretical and practical analysis of the role and importance of legal education in preventing juvenile delinquency. In particular, it substantiates that the role of youth in societal development is directly linked to the level of their legal consciousness and legal culture. It also examines the main causes of offenses among young people, including the social environment, family upbringing, shortcomings in the education system, and the negative influence of the information environment.

The article further explores, on a scientific basis, the content, forms, and methods of legal education, as well as the mechanisms of its influence on youth consciousness, highlighting its significance as a key factor in crime prevention. Additionally, effective ways and modern approaches to preventing offenses among youth through cooperation between educational institutions, families, and society are analyzed.

Keywords: Offense, legal education, legal consciousness, legal culture, youth, prevention, rule of law, responsibility.

Asosiy Qism: Bugungi globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan sharoitda yoshlar oʻrtasida huquqbuzarlik holatlarining ortishi jamiyat taraqqiyotiga salbiy taʼsir koʻrsatuvchi dolzarb muammolardan biri sifatida namoyon boʻlmoqda. Ayniqsa, yoshlarning huquqiy bilim darajasining yetarli emasligi, huquqiy ong va huquqiy madaniyatning toʻlaqonli shakllanmaganligi ushbu salbiy holatlarning yuzaga kelishida asosiy omillardan biri hisoblanadi¹.

Shu jihatdan qaralganda, yoshlar oʻrtasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy tarbiya muhim va samarali vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Huquqiy tarbiya orqali yosh avlodda qonunlarga hurmat ruhini shakllantirish, ularda huquqiy javobgarlik hissini kuchaytirish hamda huquqbuzarliklarga nisbatan murosasiz munosabatni qaror toptirish mumkin. Huquqbuzarlik — bu jamiyatda belgilangan huquqiy normalarning buzilishi boʻlib, u maʼmuriy, fuqarolik yoki jinoyat javobgarligiga sabab boʻladi².

Yoshlar oʻrtasida huquqbuzarliklarning yuzaga kelishiga bir nechta omillar taʼsir qiladi:

- .huquqiy bilimlarning yetishmasligi;
- .oilaviy tarbiya muammolari;
- .ijtimoiy muhitning salbiy taʼsiri;
- .boʻsh vaqtni mazmunli tashkil etilmaganligi;
- .nazoratning sustligi³.

Ushbu omillar birgalikda yoshlar orasida qonunbuzarlik xavfini oshiradi va ularni huquqiy madaniyatni shakllantirishga boʻlgan ehtiyojni yanada kuchaytiradi. Huquqiy tarbiya — shaxsda huquqiy ong, huquqiy madaniyat va qonunlarga hurmat hissini shakllantirishga qaratilgan tizimli jarayondir⁴.

Huquqiy tarbiyaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- .yoshlar orasida huquqiy bilimlarni rivojlantirish;
- .qonun ustuvorligini anglash va unga rioya qilishga o'rgatish;
- .huquqiy javobgarlik hissini shakllantirish;
- .huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qilish.

Shunday qilib, huquqiy tarbiya yoshlarni noqonuniy xatti-harakatlardan himoya qiluvchi va ularni jamiyatga foydali faoliyatga yo'naltiruvchi samarali vosita sifatida qaraladi. Huquqiy ong — bu shaxsning huquqiy bilimlari, qarashlari va qonunlarga bo'lgan munosabatini ifodalovchi ichki psixologik hodisa hisoblanadi. Huquqiy madaniyat esa ushbu bilim va qarashlarning amaliy hayotda, ya'ni kundalik xatti-harakatlar va ijtimoiy munosabatlarda namoyon bo'lishini anglatadi⁵.

Yoshlar orasida huquqiy ong va huquqiy madaniyat yuqori darajada shakllangan bo'lsa:

- .huquqbuzarlik holatlari sezilarli darajada kamayadi;
- .qonunlarga hurmat va e'tibor oshadi;
- .jamiyatda barqarorlik va ijtimoiy tartib mustahkamlanadi.

Shuning uchun huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish va ularni huquqbuzarlikdan himoya qilishda muhim vosita hisoblanadi. Huquqbuzarliklarning oldini olish, ya'ni profilaktika, yoshlar orasida qonunbuzarliklarning kamayishiga xizmat qiluvchi muhim mexanizm hisoblanadi. Ushbu profilaktik chora-tadbirlar quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi⁶:

- .ta'lim muassasalarida huquqiy bilimlarni oshirish va huquqiy darslarni kuchaytirish;
- .yoshlar bilan individual tarbiyaviy ish olib borish, ularning ijtimoiy va huquqiy xatti-harakatlarini nazorat qilish;
- .ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali huquqiy targ'ibot va tushuntirish ishlarini olib borish;
- .huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish.

Shu tarzda tashkil etilgan profilaktik tadbirlar yoshlarning huquqiy ongini oshirish, huquqbuzarliklarning oldini olish va ularni jamiyatga foydali faoliyatga yo'naltirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Qonun ustuvorligi — bu jamiyatdagi barcha fuqarolarning qonun oldida tengligini ta'minlaydigan asosiy prinsipdir. Ushbu prinsip yoshlar ongiga singdirilishi, ularning qonuniylik va adolat tamoyillarini to'liq anglashini ta'minlashi zarur⁷.

Shuningdek, har bir huquqbuzarlikning muqarrar ravishda javobgarlikka olib kelishini tushunish yoshlarning noqonuniy xatti-harakatlardan tiyilishiga samarali ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, qonun ustuvorligi va javobgarlik tushunchasini yoshlar ongida mustahkamlash, ularni huquqiy madaniyatga ega shaxs sifatida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishda huquqiy tarbiya ajralmas va muhim vosita hisoblanadi. Huquqiy tarbiya orqali yoshlar nafaqat qonuniy bilimlarni egallaydi, balki huquqiy ong va huquqiy madaniyatni shakllantiradi, bu esa ularni huquqbuzarlikdan tiyilish va ijtimoiy me'yorlarga rioya qilishga yo'naltiradi. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat yoshlar shaxsida qonun ustuvorligini hurmat qilish, huquqiy javobgarlikni his etish va ijtimoiy adolat tamoyillarini qadrlash kabi muhim qadriyatlarni rivojlantiradi. Shu bois, huquqiy tarbiya va profilaktika choralari jamiyatda barqarorlikni ta'minlash, huquqbuzarliklarni kamaytirish va yoshlarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishda asosiy omil sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, ta'lim muassasalari, oilaviy tarbiya, ommaviy axborot vositalari va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik orqali amalga oshiriladigan huquqiy targ'ibot ishlari yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Natijada, yoshlar qonuniy xatti-harakatlarni odat qilgan, huquqiy madaniyatga ega, mas'uliyatli shaxs sifatida jamiyatda faol ishtirok etadi va huquqbuzarliklarning oldini olishga samarali hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni, 2014.
4. Islomov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2019.
5. Odilqoriyev X.T. Huquqiy madaniyat nazariyasi. – Toshkent, 2018.
6. Rustamboyev M.H. Jinoyat huquqi. – Toshkent, 2020.
7. Abdug'aniev A. Huquqiy tarbiya asoslari. – Toshkent, 2021.